

Л. А. Музика
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу
Академії адвокатури України (м. Київ)

УДК 347.23

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

*Розглядаються питання цивільно-правової політики.
Досліджується зв'язок доктринального та правозастосовного
рівнів реалізації цивільно-правової політики. Аналізуються
практичні проблеми захисту права власності.*

Ключові слова: право власності, цивільно-правова політика, захист, доктрина, правозастосування.

Цивільно-правова політика у сучасному суспільстві набуває все більшого поширення. Особливо це стосується таких рівнів її реалізації, як доктринального та правозастосовного. Очевидним є нерозривний зв'язок цивільно-правової доктрини та практики нормотворення й правозастосування. Саме доктрина впливає на зміст законопроектів, на науково-експертні висновки, навіть на рішення суддів. І, навпаки, норми законів є об'єктом та предметом цивільно-правових наукових досліджень. Наприклад, використання суддями науково-практичних коментарів під час розгляду та вирішення цивільно-правових спорів є впровадженням результатів доктринального рівня реалізації цивільно-правової політики на правозастосовному рівні.

Вплив цивільно-правової політики на відносини власності виявляється у їхньому регулюванні, охороні, захисті. Поєднання названих вище рівнів реалізації цивільно-правової політики можна проілюструвати на прикладі суб'єктивних цивільних прав, зокрема захисті права власності.

Проблеми захисту суб'єктивних цивільних прав і права власності в цілому досліджуються такими вченими: Н. В. Безсмертна [1], С. В. Богданчиков [2], І. В. Болокан [3], М. Б. Братусь [4], І. О. Дзера [5], О. В. Дзера [6], М. Д. Жидков [20], Є. В. Зиков [7], І. В. Кисельова [8], В. І. Кондратьєв [9], В. В. Костін [10], С. І. Пересунько [11], О. В. Ришкова [12], Н. О. Саморукова [13], У. В. Серокурова [14], П. О. Філіппов [15], Д. В. Ширіпов [16], Р. Б. Шишка [17].

Мета статті полягає у висвітленні окремих моментів доктринального та правозастосовного рівнів реалізації цивільно-правової політики.

Охорона економічних відносин власності як матеріальної основи будь-якого суспільства має важливе завдання будь-якої правової системи. Така охорона здійснюється тією чи іншою мірою практично усіма галузями права. Так, публічно-правові галузі закріплюють загальні принципи регулювання відносин власності (конституційне право), встановлюють різного роду відповідальність за протиправне посягання на чуже майно (адміністративне і кримінальне право) та визначають порядок їх застосування (процесуальне право). Те саме стосується й приватноправових галузей. Трудове право регулює, наприклад, питання матеріальної відповідальності робітників за спричинену з їхньої вини шкоду роботодавцю, а сімейне право регламентує відносини щодо належності майна подружжя [18, с. 611].

Цивільним правом також передбачені свої особливі способи захисту зазначених відносин. Цивільно-правовий захист права власності — це система активних заходів,

які застосовує власник, компетентні державні чи інші органи, спрямована на усунення порушень права власності, покладення обов'язку з відновлення порушеного права на порушника. Така система захисних заходів водночас є складовою частиною загальноправового механізму захисту права власності [19, с. 27].

Захист права власності охоплюється більш широким поняттям “охорона відносин власності”, яка здійснюється за допомогою цивільно-правових норм, що встановлюють належність матеріальних благ суб'єктам цивільних правовідносин і визначають ступінь їх майнового відокремлення; забезпечують власникам умови для реалізації їхніх прав за певних умов; негативні наслідки для осіб, які порушують права власника. Іншими словами, охорона відносин власності здійснюється за допомогою закріплення у цивільно-правових нормах меж володіння, користування і розпорядження майном, що належить суб'єктам цивільних правовідносин, і передбачення негативних наслідків для осіб, які порушують права власників [19, с. 335]. Охорона і захист права власності тісно пов'язані одне з одним, адже відповідний цивільно-правовий захист може здійснюватися лише у межах охоронюваних прав власника.

Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради. Відтак, учасниками судового процесу у справах, пов'язаних із захистом права комунальної власності, можуть виступати ради, а також їхні виконавчі органи (виконавчі комітети, управління, служби тощо). При цьому відповідний орган повинен мати статус юридичної особи і бути наділений певними повноваженнями, передбаченими правовим актом (положенням, статутом тощо), який регулює діяльність цього органу (на цьому наголошувалося ще в роз'ясненні Вищого арбітражного суду України від 2 квітня 1994 р. № 02-5/225 “Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з судовим захистом права державної власності”). Крім того, необхідною умовою при укладенні, наприклад, договорів купівлі-продажу об'єктів комунальної власності, які перебувають в управлінні обласної ради, є отримання погодження на це такої ради [21, с. 12].

На практиці ж непоодинокими є випадки, коли позивачем пред'являється позов не до відповідної місцевої ради як уповноваженої особи, а до іншого органу. Так, господарським судом Луганської області було розглянуто справу про спонукання передати в користування частину будівлі (орендні відносини щодо спірного майна, яке є комунальною власністю). Позивач (приватний підприємець) пред'явив позов не до Іванівської селищної ради як уповноваженої особи здійснення права комунальної власності суб'єкта щодо спірного приміщення, а до виконавчого комітету Іванівської селищної ради, який не був наділений відповідними повноваженнями здійснювати права комунальної власності суб'єкта. Тобто мало місце звернення до неналежного відповідача [22].

Підтримуємо висловлену Р. Ф. Гринюком [23, с. 10], точку зору щодо необхідності законодавчої заборони участі органів місцевого самоврядування в капіталі товариств із додатковою відповідальністю, повних і командитних товариствах. Адже територіальна громада не може нести відповідальність за діяльність комунального підприємства всім своїм майном.

Цивільно-правовий захист може реалізовуватися лише за допомогою конкретних правових засобів. Повною мірою це стосується захисту права власності.

У ст. 6 ЦК УРСР наводився перелік основних засобів захисту цивільних прав. Так, цивільно-правовий захист цивільних прав здійснювався шляхом визнання цих прав; відновлення становища, яке існувало до порушення права, і припинення дій, що порушують право; присудження до виконання обов'язку в натурі; компенсації моральної шкоди; припинення або зміни правовідносин; стягнення з особи, яка порушила право, завданих збитків, а у випадках, передбачених законом або договором, неустойки (штрафу, пені); інших засобів, передбачених законом.

У чинному нині ЦК України міститься ст. 16 “Захист цивільних прав та інтересів судом”, де викладено загальні цивілістичні засоби та форми захисту цивільних прав. Даний перелік не є вичерпним. Звичайно, викладені засоби захисту цивільних прав тією чи іншою мірою стосуються і захисту права власності. При цьому у главі 29 ЦК України передбачено додаткові способи захисту саме права власності. Формулювання таких форм і способів захисту стало результатом доктринального рівня багаторічної реалізації цивільно-правової політики.

Цивільно-правові засоби захисту цивільних прав досить неоднорідні за своїм змістом та умовами застосування. Одні з них безпосередньо спрямовані на захист права власності, інші — опосередковано. Однак на законодавчому рівні відсутня їхня класифікація. Вирішення такої прогалини покладається на доктринальний та нормотворчий рівні реалізації цивільно-правової політики в Україні.

У спеціальній літературі висловлюються досить різні погляди на класифікацію засобів (способів) захисту права власності. Але найпоширенішим є поділ цивільно-правових засобів захисту права власності на речово-правові та зобов’язально-правові. Цей поділ довів свою доцільність своїм багатовіковим існуванням, адже він був відомий ще римському приватному праву. Речово-правові засоби захисту спрямовані на захист суб’єктивного права власності як абсолютного цивільного права громадян чи організацій, які на момент порушення права не перебувають у договірних чи інших зобов’язальних відносинах з порушником. Зобов’язально-правові способи захисту мають на меті захист інтересів власника як учасника зобов’язальних відносин. Проте, незважаючи на усталеність такої класифікації, єдності щодо входження до неї конкретних засобів захисту не існує.

Наведена класифікація засобів захисту має не лише теоретичний інтерес, а й практичне значення, адже цивільне право України не визнає так званої конкуренції позовів, є неприйнятною ситуація наявності вибору виду позову, що, в свою чергу, властиво англо-американській, а не континентальній системі права. При наявності договірних або інших зобов’язальних відносин повинні подаватись спеціальні зобов’язально-правові, а не речово-правові вимоги щодо захисту своїх прав, адже між учасниками спору існують відносні, а не абсолютні правовідносини [18, с. 613]. Відповідно до ст. 13 ЦК України громадяни та організації здійснюють цивільні права на власний розсуд із дотриманням законів і правил, що існують у суспільстві.

У загальному вигляді право на захист — це надання правомочній особі можливості застосування заходів правоохоронного характеру для поновлення її порушеного або оскаржуваного права.

Як і будь-яке інше суб’єктивне право, право на захист включає в себе, з одного боку, можливість здійснення правомочною особою власних дій і, з іншого, — можливість вимагати певної поведінки від зобов’язаної особи [24, с. 21].

Звернімося до більш детального аналізу деяких способів захисту.

Самозахист цивільних прав. Спеціальним порядком захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів є адміністративний порядок їх захисту у випадках, прямо передбачених законом. Неюрисдикційна форма захисту цивільних прав полягає в особливих діях громадян і організацій, що здійснюються ними самостійно, без звернення до державних та інших компетентних органів. У ЦК України цьому присвячена ст. 19, де зазначається, що особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань. У ЦК РФ йдеться про те, що допускається самозахист цивільних прав. Цей термін введено також до ЦК Узбекистану (п. 3 ст. 9) та ЦК Киргизстану (ст. 14) без належного визначення цього поняття. У ЦК РФ йдеться про те, що “допускається самозахист цивільних прав” [24, с. 22].

Визнання прав. Необхідність у подібному способі захисту виникає тоді, коли наявність у певної особи суб’єктивного права підлягає сумніву, не визнається іншими способами, існує реальна загроза оскарження такого права. У більшості випадків невизначеність суб’єктивного права призводить до неможливості його використання

або ускладнює таке використання. Визнання права можливе лише в судовому порядку з дотриманням відповідної, встановленої законодавством процедури. Вимога про визнання права звернена до суду, а не будь-якої особи-відповідача.

У межах нашого дослідження буде доречним навести аналіз однієї справи, з якою ми ознайомились під час роботи в юридичній клініці при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, основною метою якої є надання безкоштовної юридичної допомоги. До нас звернулися з проханням надати правову оцінку однієї ситуації. Коротко змалюємо суть справи, однак з міркувань захисту інтересів обох сторін не будемо наводити повну характеристику деяких її обставин.

Отже, у 60-х рр. ХХ ст. на території однієї української області, що межує з російською губернією, було збудовано низку стратегічно важливих для СРСР підприємств, зокрема завод з виробництва екскаваторів, текстильний комбінат тощо. Для задоволення потреб цих підприємств з водопостачання на території України було збудовано насосну станцію з видобутку води. У 1991 р. Україна та Росія стали незалежними державами, згодом було здійснено й розподіл майна колишнього СРСР. Проте на практиці цілий ряд об'єктів не був прийнятий відповідними місцевими радами до комунальної власності. Так, насосна станція фактично знаходиться на території України, але досі перебуває на балансі російського підприємства, що знаходиться на суміжній з українською областю території і не є її власником, однак здійснює видобуток й транспортування води з України до Росії.

Однак, зважаючи на дороговизну утримання насосної станції, селищна рада не може прийняти цей об'єкт на свій баланс. Водночас вода, яка видобувається, споживається не лише російською стороною, але й є основним джерелом водопостачання населених пунктів України, за що плата з української сторони не стягується. У цьому випадку постає закономірне запитання: приймати на свій баланс те чи інше майно — це право чи обов'язок територіальної громади? І як бути із тим майном, яке не приймається на відповідний баланс? В аналізованій ситуації сторонам було запропоновано врегулювати їхні відносини відповідно до законодавства обох країн. Право власності на спірний об'єкт набула українська сторона, а росіяни залишили за собою право видобувати та транспортувати воду для власних потреб. Таким чином, для захисту прав відповідної територіальної громади було застосовано положення ст. 392 ЦК України про визнання права власності.

Відновлення становища, яке існувало до порушення права, і припинення дій, які порушують право. Цей спосіб захисту прав застосовується тоді, коли дії, які порушують право після правопорушення не припинилися і відповідне право може бути реально відновлене шляхом усунення наслідків правопорушення як у судовому, так і в позасудовому порядку. Припинення дій, які порушують суб'єктивне право, полягає в тому, щоб у майбутньому припинити порушення або усунути загрозу порушення права.

Присудження до виконання обов'язку в натурі. Такий спосіб захисту прав іще називають реальним виконанням. Він полягає в тому, що кредитор зобов'язує боржника реально виконати обов'язки, прийняті ним на себе в силу договору. Як правило, йому встановлюють грошову компенсацію за невиконання обов'язку. Але не завжди грошова компенсація може задовольнити інтерес позивача.

Припинення або зміна правовідносин. Досить поширений спосіб захисту цивільних прав, який реалізується здебільшого в юрисдикційному порядку, оскільки пов'язаний із примусовим припиненням правовідносин, хоча не виключається і самостійне застосування його потерпілим. Припинення (зміна) правовідносин може мати місце як спосіб захисту цивільних прав стосовно винних дій контрагента та стосовно дій без вини. Так, наприклад, примусове виділення частки із спільного майна може бути здійснено незалежно від оцінки таких дій іншими співвласниками.

Найбільш поширеним способом захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів є *стягнення з особи, яка порушила право, завданих збитків*, а у випадках, передбачених законом або договором, — неустойки, а також іншими

способами, передбаченими законом. Цей спосіб застосовується як у договірних, так і позадоговірних відносинах, і полягає у тому, що боржник компенсує кредиторів завдані йому збитки.

Захист прав володільця, що не є власником. Значення і зміст цієї статті полягає у тому, що вона надає речово-правові способи захисту, передбачені ЦК України, будь-якому титульному володільцю майна. До останніх належать особи, що наділені певним речовим правом (повного господарського відання, оперативного управління тощо), а також особи, що володіють майном на підставах, передбачених законодавством або договором (орендарі, зберігачі та інші). У зазначеному випадку йдеться про речово-правовий захист, тому позов може бути пред'явлений лише щодо індивідуально визначеного майна, що є в натурі. Причому позов можливий проти будь-якої особи, яка порушує володіння, в тому числі й проти власника. Відповідно до Конституції ніхто не може бути позбавлений права власності на своє майно, крім випадків, передбачених законодавством. Оскільки за чинним законодавством суд вирішує спори учасників спільної власності щодо розпорядження та користування майном, то не слід розглядати як неправомірне позбавлення права власності присудження грошової компенсації за частку у спільній власності, якщо її неможливо виділити або поділити майно в натурі чи спільно користуватися ним (про це йдеться у постанові Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 1995 р. № 20 “Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності”).

Цивільно-правові засоби захисту цивільних прав досить неоднорідні за своїм змістом та умовами застосування. Одні з них прямо спрямовані на захист права власності, інші — опосередковано. Однак сам Закон певної класифікації засобів захисту права власності не дає. З огляду на це, особливого значення набуває доктринальний рівень реалізації цивільно-правової політики. Так, у юридичній літературі висловлюються досить різні погляди на класифікацію засобів захисту права власності, але найпоширенішим є поділ на речово-правові та зобов'язально-правові засоби захисту. Нам імпонує класифікація засобів захисту права власності, запропонована І. О. Дzeroю [5, с. 48]:

I. *Речово-правові засоби*: а) основні (віндикаційний позов; негативний позов); б) допоміжні (позов про визнання права власності; позов про виключення майна з опису).

II. *Зобов'язально-правові засоби*: засоби захисту права власності в договірних відносинах; засоби захисту права власності в деліктних зобов'язаннях; позови про повернення безпідставно отриманого чи збереженого майна.

III. *Спеціальні засоби*: позови про визнання угоди недійсною; позови про захист прав співвласника у разі виділення, поділу чи продажу спільного майна; засоби захисту права власності померлих та осіб, визнаних безвісно відсутніми або оголошених померлими; засоби захисту прав власників від втручання державних органів, органів місцевого самоврядування та у надзвичайних ситуаціях; інші спеціальні засоби, обумовлені особливим колом уповноважених чи зобов'язаних осіб та надзвичайними обставинами.

Вважаємо, що в цілому запропонована І. О. Дzeroю класифікація засобів захисту права власності є прийнятною. Вона розроблена з урахуванням традиційного поділу засобів захисту права власності та законодавчого закріплення спеціальних засобів в особливих випадках порушення прав власника. Водночас, на нашу думку, доречним було б доповнити класифікаційну групу спеціальних засобів захисту права власності таким його видом, як цивільний позов у кримінальній справі.

Захист права власності відбувається за допомогою норм різних галузей права, зокрема цивільного, адміністративного, кримінального. Водночас рівень захисту різних форм власності сьогодні у нас (як і раніше) не можна визнати однаковим. Так, ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КпАП) передбачається відповідальність за дрібне розкрадання державного або колективного

майна, проте аналогічної норми, яка захищала б право комунальної (а також і приватної) власності, не існує. На цю невідповідність КпАП нормам Конституції України щодо рівності розвитку і захисту всіх форм власності звертали увагу науковці, зокрема Н. В. Безсмертна [1, с. 12]. Поділяючи аналізовану позицію автора, вважаємо за необхідне встановити однакову адміністративну відповідальність за правопорушення проти власності незалежно від того, до якої із форм власності належить те чи інше майно. Саме такий однаковий захист власності забезпечується нині Кримінальним кодексом України (хоча в ньому і не вживається поняття “розкрадання”).

Принагідно відмітимо, що до набрання новим Кримінальним кодексом України чинності комунальна власність фактично не була об’єктом кримінально-правової охорони. Так, гл. II Кримінального кодексу України 1960 р. передбачала відповідальність за злочини проти державної і колективної власності, а гл. V — за злочини проти індивідуальної власності громадян. Отже, до реформи кримінального законодавства за посягання на комунальну і приватну власність на той час застосовувалися норми названих глав, що слід визнати порушенням законності. Це надзвичайно небезпечне явище, оскільки для Особливої частини кримінального права є неприйнятним існування аналогії кримінального закону. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. вдало розв’язує цю проблему шляхом рівного захисту всіх форм власності. Нині комунальна власність, як правильно зазначає П. С. Матишевський, захищається нарівні з іншими формами власності [25, с. 232]. Це випливає із розд. VI КК України, ст. 233 “Незаконна приватизація державного, комунального майна” і ст. 235 “Недотримання особою обов’язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання” КК України. Злочини проти власності становлять одну із найпоширеніших і найнебезпечніших груп злочинних діянь, оскільки вони посягають на одне із найцінніших соціальних благ — право власності.

У зв’язку із численними порушеннями приватизаційного законодавства у процесі приватизації державного і комунального майна, у КК України було введено три нові склади злочину (ст.ст. 233–235). Так, п. 1 ст. 233 КК України передбачено, що приватизація державного, комунального майна шляхом заниження його вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом, або використання підроблених приватизаційних документів, а також сама приватизація майна, яке не підлягає приватизації згідно із законом, або приватизація неправомочною особою — караються позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років. Потрібно відзначити, що предметом цього злочину не виступають об’єкти державного земельного та житлового фондів.

За ст. 233 КК України можуть кваліфікуватись діяння працівників державних та місцевих органів приватизації, працівників органів місцевого самоврядування, голів та членів комісій з приватизації об’єктів, тендерних комісій, службових осіб підприємств, які підлягають приватизації, фізичних осіб та службових осіб, юридичних осіб-покупців державного чи комунального майна [26, с. 842–860].

Практичні працівники неодноразово звертали увагу на прикру тенденцію відвертого ігнорування суб’єктами права комунальної власності та уповноваженими ними органами послідовної процедури приватизації (незатвердження результатів експертної оцінки — експертної оцінки та звіту). Подібна практика приватизації є злісним порушенням приватизаційного законодавства [27, с. 45].

Зауважимо, що зміни у кримінальному законодавстві не слід вважати правозастосовним рівнем реалізації саме цивільно-правової політики. На подібні процеси впливає доктринальний рівень цивільно-правової та кримінально-правової політики.

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що необхідно узагальнити судову практику у справах про порушення законодавства при здійсненні правочинів з майном, що є комунальною власністю (відокремлено від державної власності). А з

урахованням одержаних результатів Вищій спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Вищий господарський суд України повинні прийняти відповідні постанови. У процесі правозастосування норм про захист права власності слід зважати на доктринальні напрацювання у відповідній галузі.

Список використаних джерел

1. *Безсмертна, Н. В.* Здійснення громадянами права приватної власності в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / Н. В. Безсмертна. — К., 2001. — 19 с.
2. *Богданчиков, С. В.* Противодействие преступным посягательствам на абсолютные права собственности [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Богданчиков Сергей Владимирович. — М., 2006. — 236 л.
3. *Болокан, І. В.* Зобов'язально-правові та спеціальні засоби захисту права власності в підприємницькій діяльності [Текст] : дис. ... канд. наук : 12.00.03 / Болокан Інна Вікторівна. — Запоріжжя, 2008. — 190 л.
4. *Братусь, М. Б.* Вещно-правовые способы защиты права собственности и владения [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Братусь Мария Борисовна. — М., 2005. — 203 л.
5. *Дзера, І. О.* Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні [Текст] / І. О. Дзера. — К. : Юрінком Інтер, 2001. — 256 с.
6. *Дзера, О. В.* Розвиток права власності громадян в Україні [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Дзера Олександр Васильович. — К., 1996. — 382 арк. + 25 арк. додат.
7. *Зыков, Е. В.* Гражданско-правовая защита права интеллектуальной собственности [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Зыков Евгений Васильевич. — М., 2008. — 235 л.
8. *Киселева, И. В.* Государственная экономическая политика в сфере издержек защиты прав собственности [Текст] : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Киселева Ирина Валерьевна. — Новосибирск, 2004. — 128 л.
9. *Кондратьев, В. И.* Осуществление и защита права государственной собственности субъектов Российской Федерации [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кондратьев Вениамин Иванович. — Краснодар, 2006. — 170 л.
10. *Костин В. В.* Принципы осуществления и защиты права собственности. [Текст]. — М. : Юнити, 2008. — 476 с.
11. *Пересунько, С. І.* Право державної власності та його здійснення в період ринкових реформ в Україні [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Пересунько Сергій Іванович. — К., 1998. — 197 арк.
12. *Ришкова, О. В.* Захист прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ришкова Олена Валеріївна. — Одеса, 2007. — 201 арк.
13. *Саморукова, Н. А.* Гражданско-правовые способы защиты права собственности и иных вещных прав на недвижимое имущество [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Саморукова Наталья Александровна. — Рязань, 2005. — 182 л.
14. *Серокурова, У. В.* Судебно-арбитражная защита права собственности на недвижимое имущество [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Серокурова Ульяна Викторовна. — М., 2003. — 199 л.
15. *Филиппов, П. А.* Уголовно-правовая защита права интеллектуальной собственности [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Филиппов Павел Александрович. — М., 2003. — 218 л.
16. *Ширипов, Д. В.* Конституционно-правовые основы защиты права частной собственности в Российской Федерации [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Ширипов Дмитрий Викторович. — М., 2004. — 195 л.
17. *Шишка, Р. Б.* Охрана прав субъектов интеллектуальной собственности у цивільному праві України [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Шишка Роман Богданович. — Х., 2004. — 469 арк.
18. *Гражданское право [Текст] : [учебн.] [в 2-х т.] / отв. ред. Е. А. Суханов. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : БЕК, 2002. — Том I. — 816 с.*

19. Гражданское право. Часть первая [Текст] : [учебн.] / под ред. А. Г. Калпина, А. И. Масляева. — М., 1997. — 472 с.
20. Жидков, М. Д. Гражданско-правовые способы защиты права собственности в Российской Федерации [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Жидков Михаил Дмитриевич. — М., 2005. — 224 л.
21. Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 січня 2004 р. (витяг) [Текст] // Вісник Верховного Суду України. — № 3 (43). — 2004. — С. 12.
22. Справа № 18/432пн [Текст]. — Архів Господарського суду Луганської області.
23. Гринюк, Р. Ф. Правовий статус комунальних підприємств [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 "Господарське право, господарсько-процесуальне право" / Р. Ф. Гринюк. — Донецьк, 2001. — 20 с.
24. Становлення і розвиток цивільних і трудових правовідносин у сучасній Україні [Текст] : [монограф.] / [Я. М. Шевченко, О. М. Молявко, Г. В. Єрмоєнко та ін.] ; за наук. ред. Я. М. Шевченко. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. — 248 с.
25. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. [Текст] / за ред. С. С. Яценка. — К. : А.С.К., 2002. — 968 с.
26. Дудоров, О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика [Текст] : [монограф.] / О. О. Дудоров. — К. : Юридична практика, 2003. — 924 с.
27. Овечкін, В. Е. Проблемні питання відправлення правосуддя у справах, пов'язаних із застосуванням законодавства про власність [Текст] / В. Е. Овечкін // Вісник господарського судочинства. — 2001. — № 1. — С. 42–49.

Надійшла до редакції 30.11.2011

Музыка Л. А. Защита права собственности в контексте реализации гражданско-правовой политики

Рассматриваются вопросы гражданско-правовой политики. Исследуется связь доктринального и правоприменительного уровней реализации гражданско-правовой политики. Анализируются практические проблемы защиты права собственности.

Ключевые слова: право собственности, гражданско-правовая политика, защита, доктрина, правоприменение.

Muzyka, L. A. Protection of Property Rights in the Context of Realization of the Civil Law Policy

Issue of civil policy are researched in the article. We study the relationship of doctrinal levels and law enforcement of civil policy are investigated. Analysis of practical problems of protection of property rights.

Key words: property law, civil law policy, defence, doctrine, law enforcement.

